

FÖRVETET

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD | LÄNSSTYRELSEN I JÖNKÖPINGS LÄN | NR 4 2021

Med rötterna i landsbygden

SIDAN 4

En modernist har återfått sin prakt | Granen - *Picea abies*
Svarthuvad snigel | Landsbygdsprogrammet förstärks i länet
Nyfänk & samarbete - nycklar till lönsamt mångbruk!
Ny lagstiftning om djurhälsa och smittskydd | Rådgivning

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

FÖRVETET

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Telefon 010-223 60 00
E-post jonkoping@lansstyrelsen.se
Webb www.lansstyrelsen.se/jonkoping

KONTAKT

Ansvarig utgivare
Nina Elmsjö, Avdelningschef
Landsbygdsavdelningen,
Länsstyrelsen i Jönköpings län
E-post nina.elmsjo@lansstyrelsen.se

UTGIVNINGSPLAN 2021

4 mars, 6 maj, 23 september,
25 november

PRENUMERATION

Önskar du prenumerera på Förvetet
kontakta Länsstyrelsens växel.
Prenumerationen är kostnadsfri.
Telefon 010-223 60 00
E-post jonkoping@lansstyrelsen.se

GRAFISK FORM

Pär Axenfjord

FOTO

Framsida: Jonatan Nilsson

UPPLAGA

5 200 exemplar

TRYCK

Exakta, Malmö 2021

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Förvetet delfinansieras
av EU-medel

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Pratar du också flexibelt arbetssätt och aktivitetsbaserat kontorslandskap vid frukostfikat? Inte det?

I en tid när det finns många som har haft hemmakontor i över ett år i någon form av karantän från det normala så glömmer man bort att det inte är verkligheten för alla. Det finns de som alltid har hemmakontor. Eller vars arbetsplats alltid är flexibel. Där motsatsen till flexibel innebär att du inte driver företag längre. Där varje dag innebär att den troligtvis inte slutade som du tänkte på morgonen och iallafall inte på den plats där du började den.

Hur din vardag än ser ut så är jag tacksam över alla som fortsatte att producera mat och produkter som vi behöver varje dag, samtidigt som jag arbetade från mitt hemmakontor i hallen. När många fick upp ögonen för vår relativt dåliga beredskap och bunkrade torrjäst och toalettpapper, satte du dig i traktorn och skötte vårbruket. När många med mig upptäckte det bästa med Sveriges naturupplevelser och prickade av ytterligare ett naturreservat eller nationalpark på listan och njöt av sommaren, säkrade du årets skörd och levererade mjölk och kött eller naturupplevelser.

Det har varit märkliga år på många sätt men för andra är det mesta sig likt. Jag hoppas verkligen att fler har fått upp ögonen för allt det svenska jordbruket och dess bönder står för och levererar. Det som gör att vi andra kan ha hemmakontor i hallen och fortfarande mat på bordet och i skåpen. Men det innebär att vi som kan måste välja svenskt varje gång vi går till butiken. Så att vi har och fortsätter få det landskap vi vill ha och njuter av varje sig det är pandemi eller en vanlig grå torsdag i december.

Så glöm inte att i jul njuta av de svenska råvarorna – gärna regionalt förädlade. Fortsätt att träffas ute och njuta av våra svenska upplevelserpärlor. Tänk svenskt och hållbart även efter pandemin – och säg tack till nästa bonde du möter – Tack för att du fortsätter bruka din mark och producera vår mat!

Nina Elmsjö
Avdelningschef
Landsbygdsavdelningen

FÖRFATTARE I NUMMER 4

Vill du komma i kontakt med någon artikelförfattare?

Du når oss via telefon 010-223 60 00, alternativt
e-post fornamn.efternamn@lansstyrelsen.se

Jesper Agrelius

Sandra Dahlgren

Anna Engstedt

Linda Griffiths

Lisa Karlsson

Madeleine Larsson

Maria Lindekull

Niklas Lindell

Frida Moberg

Ellen Nystedt

Annika Pers
Gustafsson

Johanna Petersson

Emelie Sjöstrand

Mattias Sörensen

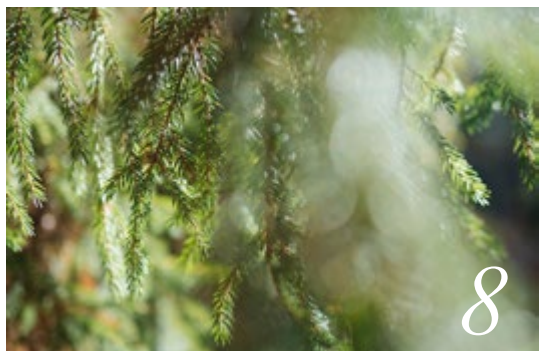

Maria Tarlowska

Maria Åkesson

Ej med på bild: Maria Nyström

Innehåll nr 4 2021

4 Med rötterna på landsbygden

Johan Löwenadler Davidsson är länsrådet som engagerar sig i frågor för en hållbar samhällsutveckling och en levande landsbygd. Kopplar av gör han helst i skogen.

7 Rådgivning

Vi erbjuder rådgivning till dig som funderar på att börja med ekologisk produktion och till dig som vill utveckla din redan befintliga ekologiska produktion.

8 Granen - *Picea abies*

Granen är idag vårt vanligaste skogsträd och finns spridd över hela landet.

11 Fokus på livsmedel och självförsörjning under årets Klimatvecka

Över 30 aktiviteter på sju dagar. Klimatveckan var fullproppad med aktiviteter om mat, klimat och självförsörjning.

12 Nu är det action som gäller

Undrar du vad som kommer att ske i länet för klimatet de kommande fyra åren? I de två nya åtgärdsprogrammen för klimatet får du en bra bild av klimatkraften i vårt län.

15 Landsbygdsprogrammet förstärks i länet

Satsningar inom energi- och klimatområdet, besöksnäringen samt insatser för att minska problematiken med en ökande vildsvinspopulation är några områden du kan söka stöd för framöver.

17 Utbetalning av jordbrukarstöden

I dagarna är det många lantbrukare som får sina utbetalningar av jordbrukarstöden för 2021.

18 Invasion av svarthuvad snigel

Under sommaren var det stort fokus på invasiva arter. Under höstkanten gjorde ytterligare en besökare sig känd i länet. Det handlar om arten svarthuvad snigel.

20 Nytänk & samarbete

- nycklar till lönsamt mångbruk!

Under två höstdagar samlades mångbrukare, föreläsare och arrangörer från Skogens Kraft Småland-Öland-Gotland för ett mångbrukskonvent på Asa Herrgård.

22 En modernist har återfått sin prakt

Växthuset Kristallen är återinvigd och uppväckt från sin törnosasömn.

25 Få information via digital brevlåda

Vi påminner om möjligheten att få information om ditt jordbruksstöd via digital brevlåda.

26 Ny lagstiftning om djurhälsa och smittskydd

Den 21 april 2021 började större delen av EU:s nya djurhälsoförförordning (AHL) att gälla.

28 Skydda svenska grisar och nötkreatur

För att bibehålla Sveriges goda djurhälsoläge när det gäller PRRS och paratuberkulos finns sedan den 1 september nya bestämmelser.

29 Behörighetskurser för kemiska växtskyddsmedel

Hantering av kemiska växtskyddsmedel kräver kunskap. Vid felaktig hantering kan de orsaka stora skador på hälsa och miljö.

30 Smått och gott från länet

31 Recept - Härligt knäckebröd till både vardag och fest!

Med rötterna i landsbygden

Johan Löwenadler Davidsson är länsrådet som är mer nyfiken på landskapet utanför köksfönster än på sociala medier. Han engagerar sig i frågor för en hållbar samhällsutveckling och en levande landsbygd. Kopplar av gör han helst i skogen.

Text Sandra Dahlgren | Foto Jonatan Nilsson

Skyperummet har på mindre än två år blivit den självklara mötesplatsen. Så även för den här intervjun med länsrådet vid Länsstyrelsen i Jönköpings län. Några knapptryckningar och Johan dyker upp på skärmen. Han lutar sig framåt och skjuter upp glasögonen mot pannan. Han funderar en stund innan han svarar på frågan om hur han skapar balans mellan jobb och fritid. Någon direkt balans finns inte, menar han.

– Jag kan sällan vara helt ledig. Även när jag egentligen ska ha semester så jobbar jag. Men jag har inte några problem med det. Jag är ändå ganska bra på att skapa stunder då jag inte gör något mer än att kanske betrakta miljön omkring mig. Under hösten så jagar jag helst när jag är ledig.

VILT PÅ MENYN

Johan berättar vidare att han gärna lagar mat, åtminstone när det står vilt på menyn. Hare och älg är favoriter. Han tycker det är en speciell känsla att äta den mat som han själv skaffat fram från sin egen skog.

– Det är ett sätt att bruka marken på. Under tiden som jag jagar

uppmärksammar jag också vad som behöver tas om hand i skogen. Att jaga är för mig ett fascinerande sätt att vara nära naturen tillsammans med min hund. Men det kan också vara en möjlighet att umgås med andra människor.

Att bo på landet är mer eller mindre en självklarhet för Johan, som sedan mitten av 90-talet bor på en släktgård utanför Borås.

– Från det att jag började arbeta har jag pendlat mellan Borås och Göteborg eller mellan Borås och Jönköping. Jag utbildade mig till jurist vid Lunds universitet och fick efter några år i domstol jobb på Jordbruksverket i Jönköping, säger Johan och tillägger:

– Jag har alltid arbetet inom de areella näringarna och på olika myndigheter, och genom alla mina yrkesår har jag på ett eller annat sätt arbetat tillsammans med länsstyrelsen. När jag tackade ja till tjänsten som länsråd så visste jag av egen erfarenhet vilken kompetent myndighet länsstyrelsen är.

LÅNG YRKESERFARENHET

Johan har även arbetat som avdelningschef på Fiskeriverket och som

biträdande generaldirektör på Havs- och vattenmyndigheten. Det är hans breda kompetens och erfarenheter inom såväl digitaliseringsfrågor som ledings- och utvecklingsarbete som tog honom vidare till Länsstyrelsen. Johan gjorde sin första arbetsdag som länsråd vid Länsstyrelsen i Jönköpings län i oktober 2019. Hans förordnande sträcker sig i fem år och fram till 31 oktober 2024. På frågan om vad ett länsråd egentligen gör, svarar Johan med ett skratt:

– Allt mellan himmel och jord! Men han ger sedan ett betydligt mer utförligt svar. Genom hela intervjun varierar Johan mellan att vara eftertänksam och snabb i sina svar, och han blandar gärna humor med allvar. Han fortsätter:

– Länsstyrelsens verksamhet är väldigt intressant. Det är en oerhörd bredd och oändligt många saker som ska göras. Och väldigt mycket beslutsfattande.

OPERATIV ROLL

Arbetsrollen innebär ett operativt ansvar för Länsstyrelsens framdrift i nära samarbete med avdelningschefer och landshövding Helena Jonsson.

Fortsättning på nästa uppslag »

”Det är väldigt lätt
att samarbeta och
det finns ett starkt
engagemang i länet.

I rollen som länsråd ingår även ett nationellt samarbete med övriga länsstyrelser liksom att hålla kontakt med departement och andra myndigheter. Inom det länsstyrelsegemensamma arbetet ansvarar Johan för vattenfrågor.

– Det är min särskilda inriktning och sakfråga, som jag ska hålla ihop på en strategisk nivå så att vi alla jobbar på någorlunda lika sätt. Det som ger en extra dimension åt länsråduppdraget är, som Johan själv uttrycker det, att man jobbar nära verkligheten. Johan drivs av att sätta politiken i verket och att verkställa demokratin. Efter närmre 30 års yrkeserfarenhet är han väl medveten om och insatt i hur politiken fungerar.

– Jag ser mitt nuvarande uppdrag som ett tillfälle att använda all den kunskap jag har skaffat mig genom åren. Jag får vara med och bidra till en hållbar samhällsutveckling och bygga det samhälle som riksdag och regering fattat beslut om, säger Johan och fortsätter med ett skratt:

– När jag tänker efter så borde jag ju snart få en guldklocka.

VÄRNAR OM LANDSBYGDEN

Att verka för en levande landsbygd i länet är en väsentlig fråga för Länsstyrelsen och Johan talar om

vikten av att bibehålla nuvarande servicegrad, värna om och förstå landsbygdens förutsättningar.

– En del har till exempel väldigt långt till jobb och skola. Då gäller det att skapa goda möjligheter för dem att kunna bo kvar på landet.

Vidare menar han att en god dialog med omvärlden och väl fungerande former för samverkan är förutsättningar för att Länsstyrelsen ska kunna påverka länet i positiv riktning.

– Det här är något som vi hela tiden måste jobba med. Som myndighet behöver vi lyssna in omgivningen. Vi behöver sätta oss in i under vilka villkor människor lever och förstå hur våra beslut påverkar medborgarna.

– Det handlar om att väga enskilda intressen mot allmänna intressen och om att förstå olika perspektiv. Ibland är till exempel förväntningarna på oss som myndighet större än vad lagstiftningen medger.

STARK SAMMANHÅLLNING

Något som imponerar stort på Johan är den starka sammanhållningen i länet. Han menar att det finns en tydlig identitet kopplad till Småland.

– Det är väldigt lätt att samarbeta och det finns ett starkt engagemang

i länet. Det är en positiv anda. Och pandemin har varit ett tydligt bevis på att det finns goda grunder för samarbete i länet.

Johan tycker det är viktigt att ta vara på de goda erfarenheterna som pandemin trots allt fört med sig i samhället.

– Det är klart att pandemin har varit en stor utmaning och vi har alla behövt förändra vårt sätt att leva på, inte minst socialt. Men vi ska självklart ta vara på det vi lärt oss om till exempel flexibelt arbetssätt. Det innebär miljömässiga fördelar men också fördelar i form av lägre sjukfrånvaro.

ATTRAKTIVA ARBETSUPPGIFTER

Själv har han sluppit pendla de 18 mil fram och tillbaka till jobbet och kunnat använda tiden på ett betydligt mer effektivt sätt.

– Eftersom jag kört bil till jobbet så har jag inte kunnat jobba under tiden jag reser. Men det viktigaste i sammanhanget tycker jag är att hålla fast vid den omställning som är bra för klimatet.

Vidare understryker Johan att det stora lockbetet för att attrahera arbetskraft är att skapa attraktiva arbetsuppgifter. ■

Rådgivning

Du vet väl om att du kan få konstandsfri rådgivning inom ekologisk produktion? Vi erbjuder rådgivning till dig som funderar på att börja med ekologisk produktion och till dig som vill utveckla din redan befintliga ekologiska produktion.

Text Anna Engstedt | Foto Symbolbilder.se

Rådgivningen finansieras av landsbygdsprogrammet och det finns rådgivning inom en rad olika teman.

För att få rådgivningen som benämns som omlägningsplanering krävs att du funderar på att ställa om till ekologisk produktion, eller att du nyligen ställt om, samt att företaget har minst 25 tackor eller 15 nötkreatur.

Rådgivningen som kallas ”kort” är mindre omfattande än omlägningsplanering. Det kan röra sig om ett speciellt problem som du som ekologisk producent behöver hjälp med att lösa. Även du som funderar på att ställa om, men har ett mindre företag kan använda dig av kort rådgivning. ■

ÖVERGRIPANDE RÅD GIVNING

Maja-Lena Främ ling,
Lantbruksrådgivning i väst
Telefon: 070-207 51 67

VÄXTODLING

Andreas Svensson,
Hushållningssällskapet
(omlägg ningsplanering samt kort rådgivning, även kort rådgivning grönsaker)
Telefon: 070-829 09 71

Stina Petersson, Baks & Co
(omlägg ningsplanering samt kort rådgivning)
Telefon: 0140-77 02 18

Annika Hägg lund, Växa Sverige
(omlägg ningsplanering samt kort rådgivning)
Telefon: 010-471 03 60

DJURHÅLLNING

Nilla Henning, Växa Sverige
(omlägg ningsplanering mjölkproduktion)
Telefon: 010-471 05 37

Kristina Holmström,
Hushållningssällskapet
(omlägg ningsplanering mjölkproduktion)
Telefon: 0325-61 86 46

Maja-Lena Främ ling,
Lantbruksrådgivning i väst
(omlägg ningsplanering nötkött sproduktion, kort rådgivning nötkött sproduktion samt kort rådgivning mjölkproduktion)
Telefon: 070-207 51 67

Birgit Fag, Hushållningssällskapet
(omlägg ningsplanering lammproduktion, kort rådgivning lammproduktion)
Telefon: 070-829 05 45

BYGG

Sofia Hedlund,
Hushållningssällskapet
(omlägg ningsplanering bygg)
Telefon: 070-829 09 21

Jenny Karlsson, Växa Sverige
(omlägg ningsplanering bygg)
Telefon: 010-471 03 31

Maja-Lena Främ ling,
Lantbruksrådgivning i väst
(Kort rådgivning bygg)
Telefon: 070-207 51 67

EKONOMI

Filip Brånstrand,
Hushållningssällskapet
(Omlägningsplanering)
Telefon: 070-829 09 74

Granen - *Picea abies*

Om jag säger gran, tänker du då på en pyntad julgran eller ekorren som sitter och skalar kottar? Kanske tänker du på granen som växer i din egen skog eller kampen mot både stormar och granbarkborrar? Granen är idag vårt vanligaste skogsträd och finns spridd över hela landet.

Text Johanna Petersson och Maria Lindekull | Foto Länsstyrelsen

Att granen är det vanligaste trädet i Sverige gör kanske ingen speciellt förvånad. En vanlig uppfattning är att granen knappast har några naturvärden alls, vilket är synd då granens värld i själva verket är mycket spännande och ger utrymme för en otroligt rik mångfald. Det gäller bara att göra skillnad på gran och gran.

INTE BARA EKORREN GILLAR GRANEN

ArtDatabanken släppte 2019 en rapport som visade att hela 1100 arter nyttjar granen som föda, boplatser eller skydd. Det sätter granen högst upp på prislistan och följs tätt av tall på andra plats (920 arter) och eken (880 arter) på en hedrad tredjeplats. Att just granen är i topp beror på att den är så pass vanlig och långlivad vilket har möjliggjort att andra arter har kunnat anpassa sig till den. Tyvärr är var fjärde art som har granen som en viktig värdväxt rödlistad och av de 370 arter som är helt beroende av gran är 114 rödlistade. Att så många arter, knutna till granen, är hotade beror på att det finns för lite gammal granskog och att de flesta granar avverkas i medelålder och får aldrig bli riktigt gamla. Uttrycket ”död ved lever” är kanske den viktigaste aspekten i sammanhanget. Ofta hittar man ett

mer myllrande liv i träd som dött än som lever, och därför utgör bristen på framför allt grov, kvarlämnad död ved i skogen ett stort hot för de arter som är beroende av den.

OLD TJIKKO – EN GRAN MINST 9 500 ÅR GAMMAL

På Fulufjället växer världens äldsta i nutid levande träd, Old Tjikko. Som man idag vet om, ska kanske tilläggas. Kanske ska man även nämna att det är den individuella trädkloven i sig som är av hög ålder. Just nu har Old Tjikko en stam men har förmodligen i långa perioder funnits i formen av en mer lågväxande gran krypande längs med marken. Som lågväxt är det lättare att klara ett hårt klimat, men också att föröka sig vegetativt genom att de nedersta grenarna slår rot när de pressas mot marken av till exempel ett långvarigt snötäcke. Därmed har Old Tjikko haft många stammar under sitt liv, som kommit och gått, men själva rotsystemet har hela tiden varit vid liv. Genetiskt sett är det samma individ som står där nu som också gjorde det för 9 500 år sedan.

EN GRAN I EN ÄNG ÄR SOM EN LUS I EN SÄNG

Om man tittar på granens plats i det öppna odlingslandskapet finns det ett talesätt som lyder ”en gran i en

äng är som en lus i en säng”- alltså inte speciellt önskvärd. Generellt kan det vara bra att försöka hålla granen borta från både betesmark och slätteräng då den beskuggar marken mycket, missgynnar grästillväxten och hämmar många ljuskrävande örter. Ofta ser man granen smyga sig in från bryn och skog i kanten på betesmarken. Det är lätt att förbise dem när de är små, men de är duktiga på att snabbt skjuta i höjden och kan då snabbt leda till både försämrat bete för djuren och eventuellt ge en igenväxningsanmärkning vid en kontroll.

KÄRT BARN HAR MÅNGA NAMN

Ytterligare ett talesätt att knyta an till granen är ”kärt barn har många namn”. De flesta har nog sett, eller har kanske på sin egen mark någon pampig stor betesmarksgran med vida grenverk lågt ner. Kogran, kjolgran eller pattegran är några namn för dessa speciella träd och den vida kjolen fås av att träden står solitärt i marken och ges plats att breda ut sig. Dessa granar uppskattas ofta av djuren då de erbjuder ett gott skydd men bidrar även på ett värdefullt sätt till den biologiska mångfalden. Särskilt de träd som fått stå länge i marken och blivit riktigt gamla.

Fortsättning på nästa uppslag »

VISSTE DU ATT?

Granen är en av landets viktigaste exportråvaror och är idag viktig för framställning av pappersmassa, byggnadsvirke och terpentin. Men visste du att man förr i tiden använde granens bark till taktäckning och de mindre rötterna till korgarbeten. Kottarna använde man till färgning.

Naturligtvis ska man vara rädd om dessa granar som i detta fall inte alls betraktas som "lusar". Att spara några enstaka yngre granar som man tuktar och håller nere i buskform kan uppskattas av småvilt och bidrar då inte till beskuggning på samma sätt.

GRANEN STÅR SÅ GRÖN OCH GRANN I STUGAN

Seden med julgran kommer ursprungligen från Tyskland och började på herrgårdar, prästgårdar och skollärbostäder. Den första klädda granen i Sverige fanns 1741 på herrgården Stora Sundby i Södermanland och var klädd med vaxljus, äpplen och saffranskringlor. Det var dock först under den senare hälften av 1800-talet som seden att ta in en gran och dekorera den kom till var mans hem. Var stugan trång placerades granen på en pall, på bordet eller hängdes upp i taket. Långt innan granen togs in i stugvärmen ställdes det höga kvistade granar med bara en granruska i toppen på var sida om ytterdörren eller framför gården. Detta trodde man skulle mota bort onda makter och gjordes oftast på Tomasdagen den 21 december. Även den gamla seden att lägga gran- och enris på farstukvisten var ett sätt att hålla oknytt och onda makter borta och så var det ju prydligt och välkomnande också förstås.

GRANENS FRAMTID?

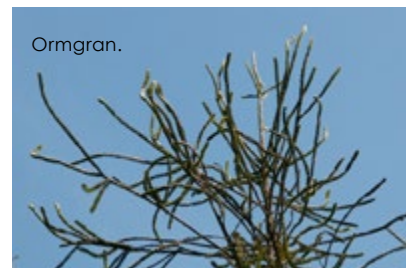
Framtiden är det ju alltid svårt att sia om, även när det gäller granens utbredning. Många är de märkigare som drabbats hårt av både vilda stormar och skadeangrepp av granbarkborren. Fler och fler verkar fundera en extra gång när det är dags att återplantera, om det verkligen är gran man ska satsa på i alla lägen. Kanske kommer framtiden att rymma en större variation i skogen än vad vi ser idag. Men som vackert dekorerad julprydnad att skutta runt, hand i hand sjungandes om lustiga små grodor, kommer den nog finnas kvar länge än. Det skulle liksom inte riktigt kännas rätt med samma procedur runt en avlövad björk. ■

Grindstolpar med uppsatta granruskor i juletid. Bärebergs socken, Västra Götalands län, 1910-1917. Foto: digitaltmuseum.se

Old Tjikko.

Ormgran.

UTFLYKTSTIPS

Gör en utflykt till Eskilstorp, fyra kilometer söder om Lekeryd. Här finns ett naturreservat med ett av Sveriges få kända bestånd av ormgran. Ormgranen har ett spännande och märkligt utseende och enligt sägnen tog soldaten Esk med sig en planta från Ryssland när han återvände från kriget i början av 1800-talet.

RÖDLISTAN

Rödlistan är en bedömning och sammanställning över enskilda arters risk att dö ut i Sverige.

Läs mer om rödlistan på webbplatsen artdatabanken.

LÄSTIPS

Du läser mer i rapporten "Värdväxters betydelse för andra organismer – med fokus på vedartade värdväxter"

Rapporten finns att ladda hem på webbplatsen artdatabanken.

» artdatabanken.se

Fokus på livsmedel och självförsörjning under årets Klimatvecka

Över 30 aktiviteter på sju dagar. Klimatveckan var fullproppad med aktiviteter om mat, klimat och självförsörjning.

Text Jesper Agrelius | Foto Symbolbilder.se

I år var temat mat och klimat med fokus på goda exempel från länet. Årets program innehöll bland annat panelsamtal om klimatanpassat svenskt jordbruk, frukostträffar, provkörning av biogaslastbilar samt webinarium om hur skogen kan användas nu och i framtiden.

– Det är tydligt att årets tema engagerar. Det är glädjande att så många arrangörer genomförde aktiviteter i länets Klimatvecka trots rådande omständigheter. Vi är även lite överraskande av hur många olika kopplingar man kan göra till

frågan om mat och livsmedel, säger Frida Moberg på Länsstyrelsen, som ansvarat för årets planering.

EN AV HÖJDUNKTERNA

En av höjdpunkterna under Klimatveckan var Klimatkonferensen. Då deltog till exempel LRF, SMHI, Fossilfritt Sverige och Sweden Food Arena i panelsamtal. Tv-kocken Lisa Lemke gav handfasta tips om matsvinn, om hur man bland annat kan förvandla tråkiga grönsaker och överblivet kaffe till middagens höjdpunkt.

BIDRAR TILL KLIMATMÅL

Klimatveckan ägde rum 18-24 oktober och arrangeras varje år av Klimatrådet för att bidra till Sveriges och länets klimatmål. Klimatrådet är en samverkansorganisation med medlemmar från privata och ideella organisationer, företag, myndigheter och kommuner i Jönköpings län. ■

KRAMA EN BONDE!

Vid denna tid för ett år sedan skrev jag en ledare i Förvetet om min önskan att få kramas.

Och när jag för ett tag sedan deltog i årets klimatkonferens, som anordnas av Klimatrådet, var en av uppmaningarna att lära känna en bonde och att stötta denne genom inköp, glada tillrop och kramar. Detta för att visa sitt stöd och förståelse men också för att hylla de som producerar vår mat och sköter våra marker och därmed kämpar för ett bättre klimat.

Det blev inga kramar förra året.

Men i år. I år ska jag krama alla mina nära och kära – dessutom en hel del bönder. Så tacksam för det – och uppmanar dig att göra det samma.

Krama en bonde och visa din uppskattning!

/Nina Elmsjö

Nu är det action som gäller

Undrar du vad kommunerna, företagen, högskolan, myndigheterna, organisationerna samt andra aktörer tänker göra de kommande fyra åren för klimatet? I de två nya åtgärdsprogrammen för klimatet får du en bra bild av klimatkraften i vårt län.

Text Madeleine Larsson och Annika Pers Gustafsson | **Foto** Pär Axenfjord och Jonatan Nilsson

Klimatet är en av vår tids största utmaningar. Många känner klimatångest och vi vet alla att det är bråttom. Men vad ska vi göra i vårt län och vem gör vad? Åtgärdsprogrammen för "Minskad klimatpåverkan" och "Anpassning till ett förändrat klimat" är en gemensam plattform för all den planerade klimataction som sker i länets alla hörn.

TVÅ SIDOR AV SAMMA MYNT

Klimatfrågan gäller både utsläppen av växthusgaser och de anpassningar vi behöver göra för att möta klimatförändringarna. De här två frågorna (minskad klimatpåverkan och anpassning till ett förändrat klimat) är två sidor av samma mynt, och vi behöver agera kraftfullt på båda planhalvorna. Länsstyrelsen i Jönköpings län har tagit fram de två nya åtgärdsprogrammen tillsammans med aktörer i hela länet. Åtgärdena i de båda programmen, som totalt är drygt 120 stycken, är ett urval av ett stort antal förslag som tagits fram av Klimatrådets fokusgrupper och länets kommuner och företag.

ETT TON PER INVÅNARE

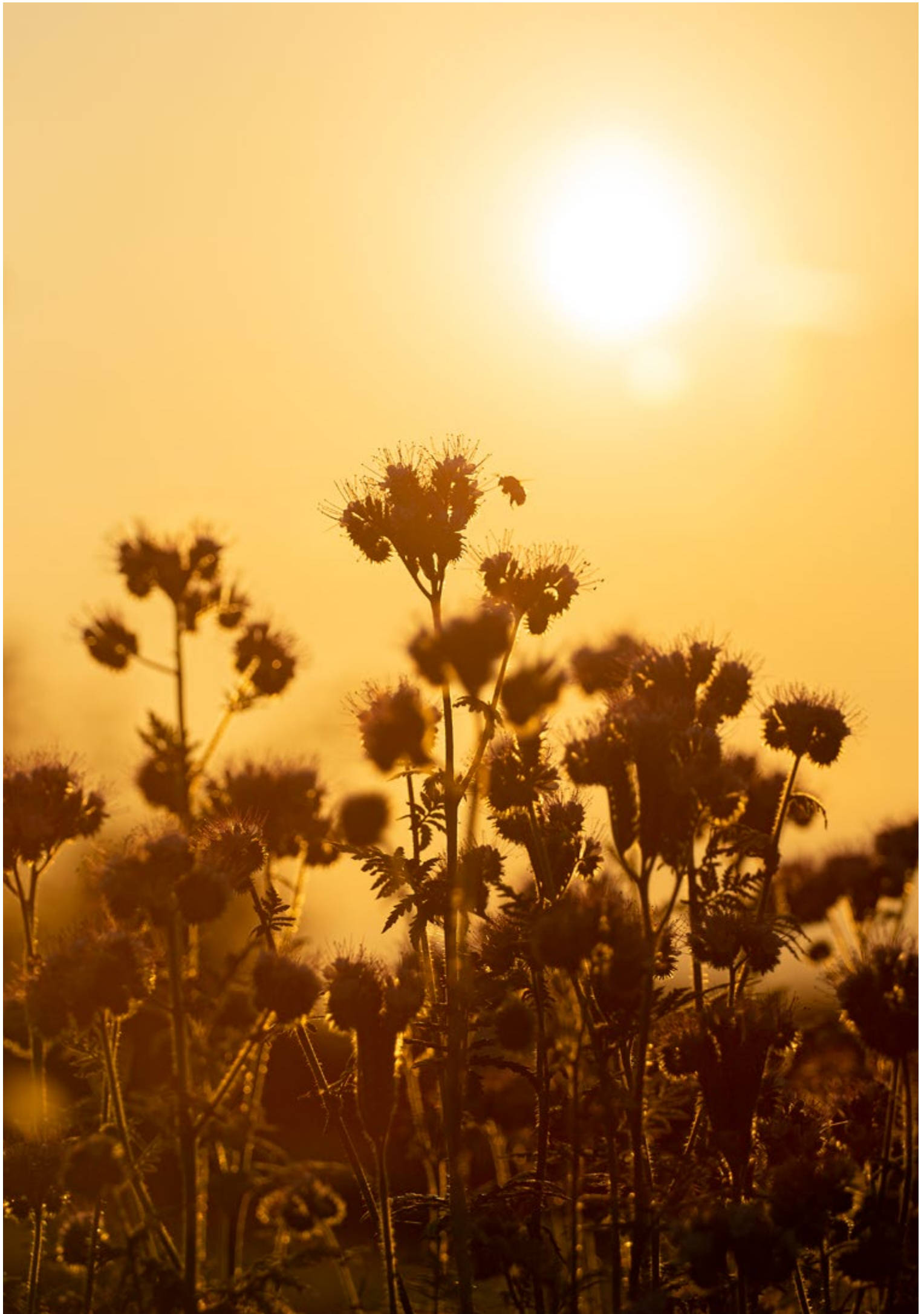
I Jönköpings län måste vi alla bidra till att minska våra utsläpp av växthusgaser, främja den förnybara energiproduktionen och effektivisera energianvändningen. För att nå målet om 1 ton per invånare till 2045 behöver vi minska våra totala utsläpp (inklusive konsumtionsbalanserade utsläpp) med drygt 7 procent årligen jämfört med 2018. Ett viktigt led i att minska våra utsläpp och effektivisera vår energianvändning är att vi alla jobbar systematiskt med klimat- och energifrågan, vilket har stort fokus i åtgärdsprogrammet för minskad klimatpåverkan. Att ta hjälp av andra organisationer som är i samma sits eller har kommit längre, för att själv få draghjälp, kan vara en framgångsfaktor. Att dessutom ta ett ansvar för att aktivt sprida och kommunicera det organisationen gör inom sakområdet lyfter arbetet. Jord- och skogsbruk är viktiga näringar i vårt län och har en avgörande roll i vår omställning. I åtgärdsprogrammet finns två åtgärder inom gröna näringar handlar om att öka kunskapen om skogsbrukets klimatpåverkan

och anpassning till ett förändrat klimat samt ökad kunskap om jordbrukets klimatpåverkan och energieffektiviseringsmöjligheter.

KLIMATET FÖRÄNDRAS HÄR OCH NU, ÄR VI REDO?

Vi står nu i boxningsringen - vi vet att vi kommer drabbas av klimatförändringarnas slag, men vi vet inte när de kommer och hur de kommer slå mot våra samhällen. Vad händer om det kommer en rak höger? Klimatrelaterade naturolyckor sker allt oftare och det blir allt viktigare att vi alla anpassar oss till dess konsekvenser. De växthusgasutsläpp som hittills släppts ut, kommer att orsaka ett varmare, torrare och blötare klimat i vårt län under en lång tid framöver. Exakt hur varmt, blött och torrt det blir vet vi inte. Det beror på i vilken omfattning vi lyckas minska utsläppen framöver helt enkelt.

Fortsättning på nästa uppslag »

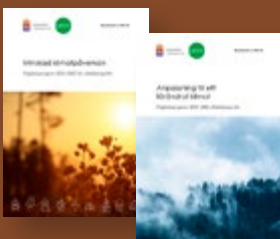
KLIMATRÅDET- BIDRAR TILL SAMVERKAN OCH DRIVKRAFT

För att kunna jobba tillsammans, har samverkansplattformen Klimatrådet funnits sedan 2011. Idag är alla länets kommuner, regionen, många myndigheter och ett stort antal företag, ideella organisationer samt högskolan engagerade i Klimatrådets arbete. I detta samverkansråd sker satsningar på en långsiktig, uthållig och bred samverkan i länet, för att åstadkomma en energiomställning och driva på arbetet med klimatanpassning.

STORT ENGAGEMANG FÖR KLIMATET

Intresset och engagemanget kring klimatfrågor i Jönköpings län är mycket stort. Det pågående, omfattande och framgångsrika klimat-, energi- och klimatanpassningsarbetet i länet har gett tydliga och konkreta resultat inom flera områden. En fantastisk utveckling har alltså skett, nu gäller det att växla upp ytterligare och sikta framåt. Genom ytterligare ansträngningar och ett fortsatt målinriktat arbete kan vi klara denna utmaning. ■

LÄS MER

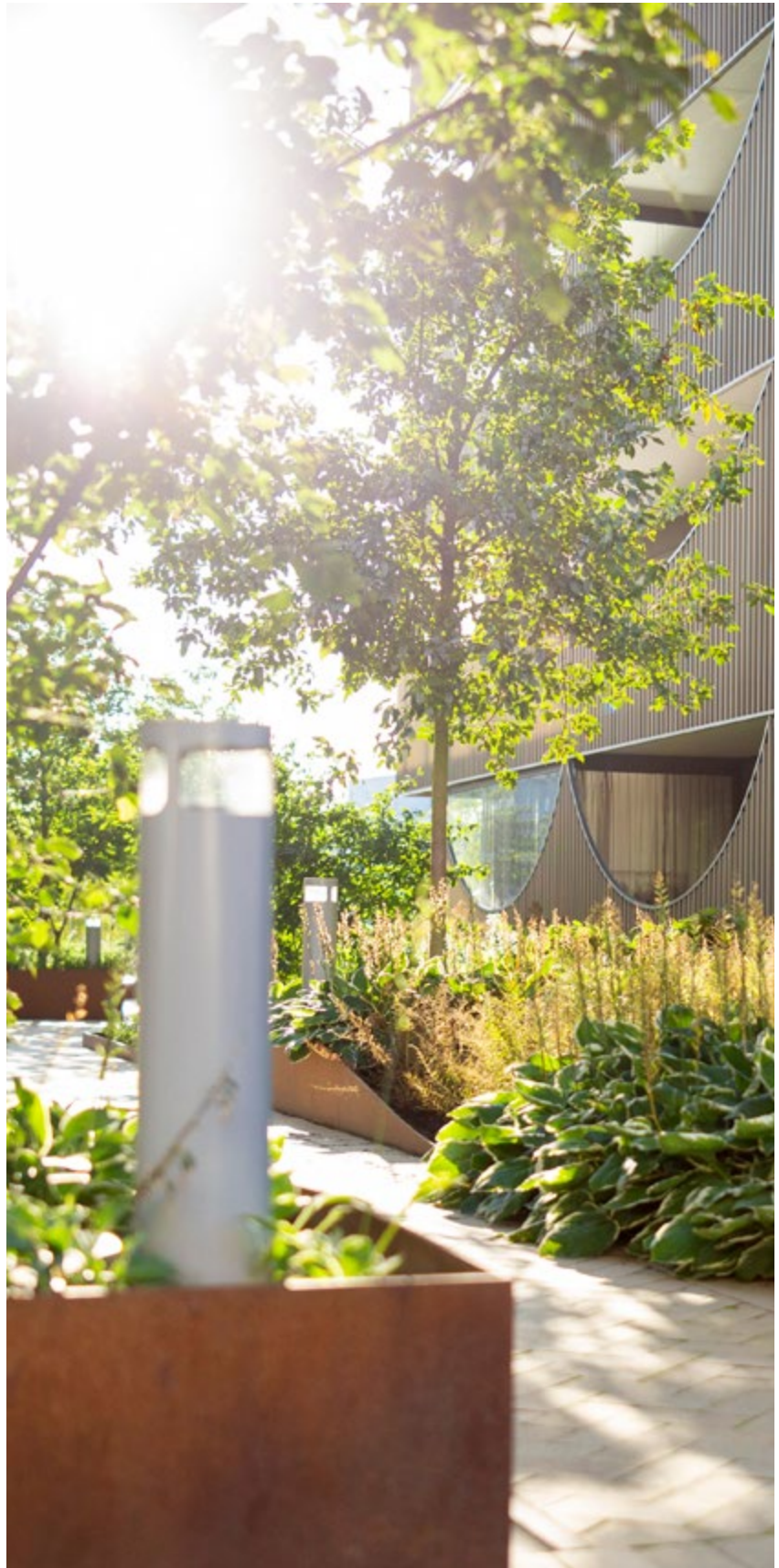

I publikationsarkivet på Länsstyrelsens webbplats kan du ladda hem åtgärdsprogrammen i sin helhet.

2021:25 Minskad klimatpåverkan

2021:26 Anpassning till ett förändrat klimat

» lansstyrelsen.se/jonkoping

Landsbygds- programmet förstärks i länet

Under vintern 2021 öppnar utlysningar och ansökningsomgångar för återhämtningspengarna. Satsningar inom energi- och klimatområdet, besöksnäringen samt insatser för att minska problematiken med en ökande vildsvinspopulation är några områden du kan söka stöd för framöver.

Text Lisa Karlsson | Foto Mostphotos

Den sista september godkände Kommissionen Sveriges förslag till programändring som innebär att landsbygdsprogrammet förstärks med 417 miljoner kronor. Av dessa får Jönköpings län 16,5 miljoner kronor. Pengarna ska bland annat gå till insatser inom täckdikning och hantering av vildsvinskött. Det kommer till exempel finnas möjlighet att söka stöd för investeringar i uppsamlingscentraler och vilthanteringsanläggningar för att ta hand om vildsvin.

Eftersom det finns flera lämpliga åtgärder i dagens landsbygdspro-

gram föreslår Jordbruksverket att de nya satsningarna ska göras inom befintliga stöd i så stor utsträckning som möjligt. Länsstyrelsen väntar på mer information om vilka typer av investeringar som kommer att vara stödberättigande inom respektive åtgärd.

För några av de nya åtgärderna, som fördelats medel, kommer utlysningar att ske under kommande vinter. Ansökan kan skickas in vid specifika ansökningsperioder. Vid bifall kan sedan ansökan om utbetalning skickas in fram till och med den 5 april 2025. ■

FÖRDELNING AV ÅTERHÄMTNINGSPENGAR I JÖNKÖPINGS LÄN

Åtgärd	Summa (SEK)
Täckdikning	7042210
Strukturkalkning	424310
Kalkfilterdikning	528228
Energieffektivisering & energigrödor	443196
Minska växthusgaser & ammoniak	1 670 862
Nya jobb inom besöksnäring & viltkötthantering	1 001 639
Vildsvin, investeringsstöd	2 419 827
Vildsvin, projektstöd	1 292 743
Främja ekologisk produktion & efterfrågan	1 760 553

LÄS MER

På Länsstyrelsens webbplats hittar du löpande information kring utlysningar och aktuella ansökningsperioder.

» lansstyrelsen.se/jonkoping/natur-och-landsbygd

Utbetalning av jordbrukarstöden

I dagarna är det många lantbrukare som får sina utbetalningar av jordbrukarstöden för 2021. Vi börjar att betala ut direktstöden - gårdsstöd, förgröningsstöd, nötkreatursstöd och stödet till unga jordbrukare den 3 december.

Text Maria Åkesson | Foto Symbolbilder.se

För dessa jordbruksstöd är det hela det beslutade beloppet som betalas ut. Direktstöden bestäms i euro men du får det utbetalt i kronor. Växelkursen fastställs av Europeiska centralbanken den sista bankdagen före den 1 oktober. Växelkursen för utbetalningen av 2021 års stöd är fastställd till 1 euro = 10,1683 kronor. (jämfört med 2020, 1 euro = 10,5713 kronor)

Tidigare i höst har vi betalat ut vissa miljöersättningar, ersättningar för ekologisk produktion och kompensationsstöd. För dessa stöd är det 85 procent av det ansökta beloppet som betalas ut. Resten av stöden får du som en slututbetalning som börjar betalas ut den 3 december.

Utbetalning av skötsel av våtmarker och dammar samt restaurering av betesmarker och slätterängar kommer påbörjas tidigast 17 december.

Om handläggningen av din ansökan tar längre tid, till exempel om en kontroll visat att det finns fel i ansökan, kan du få utbetalningen senare än vad som står i planen.

MINA SIDOR

Om du byter kontonummer eller om du är ny kund måste du meddela Jordbruksverket vilket konto du vill att pengarna ska komma in på. På Mina Sidor kan du anmäla/ändra kontonummer och se vilket konto du redan angett.

Du kan läsa mer om dina utbetalningar på Mina Sidor. Där kan du också ta del av dina beslutsbrev innan de kommer till din brevlåda. Vill du hellre ha digital post så kan du ansluta dig till en digital brevlåda. Med en digital brevlåda kan du ta emot, läsa och samla din myndighetspost digitalt. Det enda du behöver är e-legitimation, till exempel BankID. Du läser posten

när som helst och var du än är och du får ett sms eller en e-post när det finns post i din digitala brevlåda. Din digitala brevlåda och Jordbruksverkets Mina Sidor kompletterar varandra, så det är bra att använda båda tjänsterna. ■

LÄS MER

En mer detaljerad utbetalningsplan för jordbrukarstöden finns på Jordbruksverkets webbplats.

» jordbruksverket.se

KONTAKT

Har du frågor så kontakta oss gärna på telefon 0771-67 00 00 eller epost: jordbrukarstod.jonkoping@lansstyrelsen.se

Invasion av svarthuvad snigel

Under sommaren var det stort fokus på invasiva arter. Under höstkanten gjorde ytterligare en besökare sig känd i länet. Det handlar om arten svarthuvad snigel. Den upptäcktes för första gången i Sverige hösten 2019.

Text Niklas Lindell och Linda Griffiths (fakta från Artdatabanken) | Foto Stefan Gustafsson och Linda Griffiths.

Under hösten 2019 upptäcktes för första gången en främmande, och troligtvis invasiv, art vid namn svarthuvad snigel (*Krynickillus melanocephalus*) i Sverige. Arten upptäcktes då på flera platser i Sverige, bland annat i Gislaveds kommun. För närvarande finns ett 40-tal fyndplatser i Sverige. Snigeln känns igen på sitt svarta huvud och gråaktiga kropp. I form och storlek är den ganska lik en åkersnigel och blir cirka 45 millimeter lång. Ett annat kännetecken är att den alltid har andningshålet baktill i mantelns högersida.

VAR KOMMER DEN IFRÅN?

Ursprungligen kommer snigeln från Kaukasus där den lever i fuktiga skogsbiotoper, men med människans hjälp har den spridit sig till flera länder i Europa. Snigeln förmodas huvudsakligen ha spridit sig via trädgårdsnäringen, med plantor och jord. I länder där snigeln är invasiv förekommer den i trädgårdar, odlingar och på annan mark som påverkas av mänsklig verksamhet, så kallad skräpmark.

HUR LEVER DEN?

Iakttagelser från andra länder tyder på att de vuxna individerna dör på senhösten och att det endast är äggen som kan övervintra. Troligtvis lägger de vuxna individerna ägg en gång per säsong, precis innan de

dör på hösten. Till våren kläcks äggen och först under sensommars-höst kan vuxna individer påträffas.

KAN SVARTHUVAD SNIGEL BLI ETT SKADEDJUR LIKT SPANSK SKOGSSNIGEL?

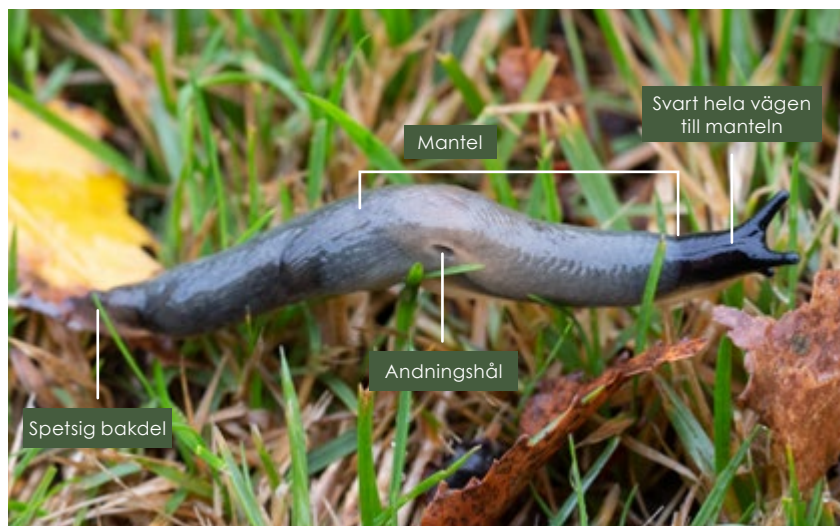
Det är svårt att veta hur skadlig svarthuvad snigel är i Sverige, både på odlingar samt dess effekt på andra snigelarter. Det är därför för tidigt att säga om svarthuvad snigel har liknande påverkan som spansk skogssnigel. Men den svarthuvade snigeln har potential att bli en invasiv skadegörare eftersom arten förökar sig väldigt fort och blir många individer på små ytor. I vissa länder har det förekommit bety-

dande skador i trädgårdar.

För att kunna förhindra vidare spridning av arten så är det mycket viktigt att snigeln rapporteras och bekämpas så långt det är möjligt.

ÅTGÄRDSARBETE

I Jönköpings län finns det än så länge endast rapporter om svart-huvad snigel i Gislaveds kommun. För att undvika vidare spridning har både inventering och bekämpning utförts inom kommunen. Bland annat med hjälp av så kallade snigelhundar. Det är hundar som är tränade för att söka efter just den svarthuvade snigeln. Med hjälp av dem har vi kunnat fastställa utbredningen vid de olika fyndplatserna. ■

Svarthuvad snigel *Krynickillus melanocephalus*, har en grå kropp och är något ljusare på mantelns bakdel. Den blir som vuxen cirka 45-60 millimeter.

A woman wearing a dark, hooded raincoat and black boots stands in a grassy park with scattered autumn leaves. She is holding a leash attached to a black dog with tan markings on its legs. The background shows trees with some autumn foliage and a fence.

Marie Koenen med
snigelhunden Sniff.

MER INFORMATION

Om du vill veta mer om den svarthuvad snigeln och andra invasiva främmande arter kan du besöka Naturvårdsverkets webbplats.

» naturvardsverket.se

VAD KAN JAG GÖRA?

Det bästa sättet att bekämpa svarthuvad snigel är att plocka upp och avliva dem när snigeln är fullt utvecklade. Gå över området flera gånger, det räcker inte med en gång.

Kommersiella snigelgift (järnfosfat) kan fungera men påverkar också andra snigelarter.

Om du hittar svarthuvad snigel eller andra invasiva främmande arter är det betydelsefullt om du rapporterar det till artportalen via webbplatsen invasivaarter.nu. Det är viktigt att med rapporten bifoga en bild på snigeln.

» invasivaarter.nu

Nytänk & samarbete -nycklar till lönsamt mångbruk!

Under två höstdagar samlades mångbrukare, föreläsare och arrangörer från Skogens Kraft Småland-Öland-Gotland för ett mångbrukskonvent på Asa Herrgård. Med en välkomnande och uppsluppen stämning utbyttes både kunskap och inspiration under seminarier, paneldiskussioner och företagspresentationer.

Text Ellen Nystedt | Foto Mats Almlöf, Mattias Bokinge, Erik Varde och Symbolbilder.se.

Landshövding Helena Jons-son medverkade digitalt och hälsade deltagande mångbrukare att hon ser länets etablerade Gnosjöanda som en styrka för framtida utveckling av ett växande, alltmer lönsamt skogligt mångbruk. Skogen kan ge mer än bara virke. Som komplement till traditionellt skogsbruk kan mångbruk ge inkomster från att upplåta arrenden, erbjuda upplevelser och natursköna boende liksom olika sorters förädling.

MÅNGBRUK SOM FENOMEN ÄR INGET NYTT

Kluriga smålänningar har alltid bedrivit mångbruk och samarbetat med andra gårdar för att överleva. Skogens mångbrukare är helt enkelt alla ni småföretagare som har en del av er intäkt från skogens råvaror eller miljöer. Idag kan fördelarna med mångbruk vara ekonomiska och miljömässiga men även sociala -som en viktig pusselbit i en levande landsbygd.

FRUNTIMMER OCH SMÅLÄNSK BJÖRKSODA

En av de många mångbrukarna som deltog på Asa Herrgård var Petra Ensjö Einarson. Hon driver företaget Eko byggnadsvård och är timmerman men brukar skämtsamt titulera sig som ”professionellt Fruntimmer”. På Asa deltog hon för att knyta kontakter och få inspiration med siktet inställt på att vidareutveckla företagandet mot ännu tydligare fokus på det cirkulera helhetssystem som en gård med blandbruk möjliggör. Petra menar att vi kan ha hela produktions-, återbruks- och återvinningskedjan på samma ställe. Petras företag utgår från hennes skogsgård.

En annan mångbrukare som deltog på Asa Herrgård var Martina som sedan några år nyttjar sin gårds björkskog till att med uråldriga metoder producera den nyttiga, fermenterade och exklusiva drycken ”Björksoda”. Att delta på mångbrukskonventet gav förutom en möjlighet att berätta om mitt

företag många nya kontakter och mycket inspiration, konstaterar hon.

SÄDESMAGASIN SOM BAS FÖR UTVECKLING

Elin Varde var också en av deltagarna på konventet. Hon driver ett familjeföretag med traditionellt skogsbruk på Lidboholms gård. Att gårdens vackra sädesmagasin nyttjats för lokala ”bonderunder”, julmarknad, ölprovning och pizzakvällar, har gett Elin nya visioner. Nu utbildar sig Elin på skogskandidatprogrammet och planerar för ett mer varierat skogsbruk liksom att skapa ett besöksmål där skogen och sädesmagasinet är utgångspunkt för upplevelser, möten, välbefinnande och nytänkande. ■

Petra på en blivande timmerstomme.

Björksav på flaska.

Lidboholms sädesmagasin.

TRÄFFA ANDRA MÅNGBRUKARE

Besök mångbrukskartan där du även kan lägga upp ditt eget företag.

» skogenskraft.se/mangbrukskarta

SKOGENS KRAFT

Skogens Kraft vill stärka utvecklingen av det småskaliga företagandet som intäkt från skogens råvaror eller upplevelser. Projektet pågår 2020-22 och finansieras av Europeiska regionala utvecklingsfonden, LRF samt Region Kronoberg, Gotland, Kalmar och Jönköpings län.

En modernist har återfått sin prakt

Nu är växthuset Kristallen återinvigd och uppväckt från sin törnrosasömn. Det har redan hållits bröllopsfest i lokalerna och programpunkterna med nya utställningar och föreläsningar blir allt fler.

Text Mattias Sörensen | **Foto** Lucia Botero Fridholm, Lillebil Bengtsson.

Kan ett 50 år gammalt växthus vara en kulturhistorisk klenod? Att odlings- och trädgårdskulturen är ett kulturarv på egna meriter kan de flesta skriva under på, men ett växthus?

ETT HUS TILL LYST OCH PRAKTISK GLÄDJE

Kristallen i Bruzaholm är ett växthus och en klenod. Men Kristallen är också så mycket mer. Det är en byggnad som:

- berättar om en verksamhet som haft stor betydelse för Bruzaholms som samhälle
- vittnar som socialt engagemang, arkitektoniskt och konstnärligt intresse liksom öppenhet för nya idéer
- står för lokal drivkraft, optimism och utveckling.

Kristallen byggdes år 1961 på initiativ av disponent Erik Bengtsson. Han hade drygt decenniet tidigare brutit sig loss från familjeföretaget som tillverkade metallduk. På samma ort etablerade Erik Bengtsson ett konkurrerande företag med

likadan verksamhet, AB Maskinduksverken. Med från familjen tog han inte bara företagsidén utan även ett starkt intresse för konst, arkitektur och trädgårdskultur.

MODERNISTISKT STILIDEAL

Intresset präglade fabriken utformning, som redan från start vittnade om ett samtida och modernistiskt stilideal. Erik Bengtssons vänskap med arkitekt Sven Wranér från Gävle innebar att uppdraget att rita en kombinerad handelsträdgård och försäljningspaviljong vid metallduksfabriken gick till Wranérs arkitektkontor. På kontoret fanns vid tillfället en arkitektstuderande från Wien, Peter Kautzky, som bearbetade de första förslagen till det som kom att bli Kristallen.

I Kristallen ville Erik Bengtsson att företagets anställda skulle känna trivsel och glädje. Det sociala engagemanget fanns även hos hans far, Gösta Bengtsson. Familjen Bengtssons påverkan på Bruzaholm var betydande och bland annat finansierade Gösta samhällets församlingshem.

Fortsättning på nästa uppslag »

I skymningsljuset ger Kristallen
skäl för sitt namn.

På bilden syns en av de fågelburar som ingick i Kristallens inredning och konstnärliga utsmyckning. Foto: Lillebil Bengtsson.

Vy från odlingsbäddarna när Kristallen var nyuppförd. Sockeln i slaggsten med försäljningspaviljongen utskjutande över kanten utgjorde ett helt nytt uttryck i Bruzaholm när den byggdes. Foto: Lillebil Bengtsson

SMYCKADES MED SKULPTURER

Viljan att ge sina anställda och Bruzaholm en plats för upplevelse och skönhet förde med sig att Kristallen smyckades med skulpturer av konstnär Liss Eriksson. Inne i försäljningspaviljongen placerades en bassäng centralt, vilken pryddes av en mosaik av konstnären Hjärdis Landahl. Förutom den konstnärliga utsmyckningen fanns högklassig design och fågelburar som ritats för Kristallen. I dem satt afrikanska sångfinkar och en papegoja. I försäljningsdelen såldes de växter som drevs upp i växthuset och på de odlingsrasser som ledde upp till Kristallen förevisades även konsthantverk av glas och keramik.

Från 1980-talet började Kristallen gradvis förfalla. Skulpturer och designlampor skingrades för vinden och växthuset bestals på dess koppar. Fönster blickade trasiga ut över terrasseringen.

KULTURMILJÖN SOM DRIVKRAFT

När föreningen Kristallen i Bruzaholm bildades år 2014 var det inte bara för att rädda en arkitektonisk pärla och en länk till ortens historia. Den har även ambitionen att skapa en kulturell arena för konst, musik och möten, med kulturmiljön som

bas. Tillsammans med Länsstyrelsen har föreningen låtit ta fram underlag för restaureringen. Arbetet har skett i samarbete med arkitekt Kautzky som ursprungligen ritade Kristallen. Parallellt som projekteringen pågått har föreningen genomfört konstutställningar, konserter, föreläsningar och barnaktiviteter i växthuset.

År 2016 inleddes en fem år lång restaurering där Länsstyrelsen fördelat bidrag till kulturmiljövård. Tilldelade medel ska främja de nationella kulturmiljömålen samt bidra till den regionala och hållbara utvecklingen. Nu är Kristallen återinvigd och uppväckt från den törnrosasömn som rått. Det har redan hållits bröllopsfest i lokalerna och programpunkterna med nya utställningar och föreläsningar blir allt fler. ■

BRUZHOLM

Bruzaholm i Eksjö kommun är ett samhälle med lång historia, tätt knuten till vattnet och den industriella verksamhet som bedrivits där. Järnhanteringen som utgör grunden för platsen går tillbaka till medeltiden. Sedan år 1660 är Bruzaholms bruk nära synonymt med orten och utgör idag ett välrenommerat gjuteri som är ett av länets och landets äldsta företag i drift. Parallellt med järnbruket är det tillverknings av metallduk som varit ortens största näring.

Idag utgör Bruzaholm riksintrasse för kulturmiljövården. Restaureringen har skett med medel från Länsstyrelsens bidrag till kulturmiljövård. Anslaget ska bidra till de nationella kulturmiljömålen som syftar till att en mångfald kulturmiljöer ska bevaras, användas och utvecklas, människors delaktighet i kulturmiljöarbetet, kulturmiljön som källa till kunskap och upplevelser, kulturmiljön som resurs.

Länsstyrelsen utgår i sin fördelning från länets kulturmiljöprofil och strävar efter att nå största möjliga kulturmiljönytta samtidigt som nationella miljömål och regional utveckling främjas.

Få information om ditt jordbrukarstöd via digital brevlåda

Nu påminner vi om möjligheten att få information om ditt jordbruksstöd via digital brevlåda. Du kan få din post från myndigheter och kommuner digitalt i stället för på papper. Det finns många fördelar med att anlita den digitala tjänsten.

Text Maria Tarlowska

MIN MYNDIGHETSPOST

- Säkert – ingen annan kommer åt din post. Du loggar in med e-legitimation/BankID. Brev kan inte ”komma bort”.
- Praktiskt/bekvämt – breven finns kvar på ett ställe. Du kan läsa din post överallt. Du slipper leta i pappershögar. Du får ett meddelande i din vanliga e-post eller via sms när du har fått ett brev.
- Miljövänligt och billigt – tillsammans sparar vi på miljön och gemensamma tryck- och porto-kostnader.
- Brevlådan är gratis och enkel att skaffa.

Din digitala brevlåda och Jordbruksverkets Mina sidor kompletterar varandra, så det är bra att använda båda tjänsterna. ■

Min myndighetspost förvaltas och utvecklas av Skatteverket på uppdrag av Myndigheten för digital förvaltning.

Du kan läsa mer om hur det fungerar och hur du gör för att ansluta dig på minmyndighetspost.se

Ny lagstiftning om djurhälsa och smittskydd

Den 21 april 2021 började större delen av EU:s nya djurhälsoförordning (AHL) att gälla. Men vissa delar som till exempel förflyttning av sällskapsdjur utan kommersiellt syfte kommer inte att tillämpas förrän 21 april 2026.

Text Maria Nyström | Foto Symbolbilder.se

AHL står för Animal Health Law och är en ramlag med generella regler om djurhälsa och smittskydd. Förordningen kompletteras av flera så kallade delegerade akter och genomförandeakter med mera detaljerade bestämmelser. Den nya förordningen innebär bland annat att lagstiftning som tidigare funnits på nationell nivå har flyttats till EU-lagstiftningen. För att anpassa den nationella lagstiftningen till EU:s nya djurhälsolagstiftning och för att kunna bibehålla Sveriges goda djurhälsoläge har Jordbruksverket behövt ändra och upphäva men även besluta om nya föreskrifter på djurhälsoområdet. Mycket arbete är redan gjort men en del återstår.

SYFTET MED LAGSTIFTNINGEN

Syftet med den nya lagstiftningen är att förbättra djurhälsan för att stödja en hållbar jordbruks- och vattenbruksproduktion i unionen. Lagstiftningen ska också säkerställa en effektiv inre marknad och minska negativa effekter på djurs och människors hälsa samt miljön. Det ska framför allt göras genom att förebygga och bekämpa smittsamma djursjukdomar som kan överföras till djur eller människor. Tanken är att det är bättre att förebygga än att bota.

Det finns bestämmelser som omfattar smittsamma djursjukdomar generellt, men framför allt bestämmelser som rör specifika djursjukdomar, så kallade förtecknade sjukdomar. Exempel på förtecknade sjukdomar är mul- och klövsjuka, klassisk svinpest, fågelinfluensa och varroasjuka.

OMFATTAS AV AHL

Alla djurslag omfattas av AHL oavsett om de hålls för produktion eller sällskap, på en djurpark eller på en cirkus. Djurslagen är uppdelade i tre kategorier: 1. landlevande, 2. vattenlevande och 3. djur som varken är land- eller vattenlevande. Till de landlevande djuren hör samtliga landlevande däggdjur, fåglar, bin och humlor. Fisk, musslor och kräftdjur tillhör de vattenlevande djuren medan reptiler och kräldjur tillhör kategorin djur som varken är land- eller vattenlevande.

Det finns bland annat bestämmelser om:

- ansvar för att hålla djur friska och minimera att smitta sprids
- att tidigt upptäcka djursjukdomar och att rapportera det
- bekämpning av djursjukdomar
- registrering och spårbarhet
- övervakning av djursjukdomar

- förflyttning av djur och produkter både inom, till och från unionen.

FÖR YTTERLIGARE INFORMATION

Du kan läsa mer på Jordbruksverkets webbplats. Där finns det också en webbutbildning om AHL. Den går igenom hur lagstiftningen är uppbyggd och vad den innehåller.

Länsstyrelsens myndighetsroll i djurhälsoarbetet påverkas inte av den nya djurhälsoförordningen. Vi återkommer med mer information om vad den nya lagstiftningen innebär för länets djurhållare. ■

LÄS MER

» www.jordbruksverket.se

ANSVAR SOM DJURHÅLLARE

Som djurhållare har du ett ansvar för att förhindra att dina djur blir sjuka, att inte sprida smitta till andra djur och att tidigt upptäcka sjukdomar hos dina djur. Redan om du ser en ökad dödlighet, andra tecken på någon allvarlig sjukdom eller en väsentligt minskad produktion som du inte vet vad den beror på, måste du kontakta en veterinär.

Skydda svenska grisar och nötkreatur

För att bibehålla Sveriges goda djurhälsoläge när det gäller PRRS och paratuberkulos finns sedan den 1 september nya bestämmelser.

Text Maria Nyström | Foto Symbolbilder.se

Två nya föreskrifter inom djurhälsoområdet, som Jordbruksverket har beslutat om, gäller djursjukdomarna porcint reproduktivt och respiratoriskt syndrom (PRRS) och paratuberkulos. Föreskrifterna började gälla den 1 september i år. Syftet med reglerna är att förhindra att sjukdomarna sprids bland svenska gris- och nötkreatursanläggningar, så att vi fortsatt kan hålla Sverige fritt från smitta.

Det är nationella bestämmelser som gäller när nötkreatur respektive grisar flyttas in i och mellan svenska anläggningar. Det är inte införselregler. Sverige kan inte ställa krav,

som går utöver EU:s krav, på avsändaranläggningar i ett annat land. Eventuella risker med djur från andra länder hanteras därför genom föreskrifterna efter att djuren kommit in i landet.

DOKUMENTERAT GOD STATUS

PRRS, är en virussjukdom som drabbar grisar. Efter att ha bekämpat det första utbrottet av PRRS kunde Sverige åter betraktas som fritt 2008 och är ett av få länder i världen som är fritt från sjukdomen.

Paratuberkulos är en kronisk tarminfektion hos idisslare som förekommer i många länder. Även när det gäller paratuberkulos hos

nötkreatur har Sverige en unik och dokumenterat god status.

Grisar och nötkreatur som kommer från anläggningar som inte uppfyller kriterierna i föreskrifterna för frihet respektive dokumenterat god status behöver bland annat isoleras och provtas enligt de nya reglerna. ■

LÄS MER

På Jordbruksverkets webbplats läser du mer om föreskrifterna och de nya bestämmelserna för paratuberkulos och PRRS.

» jordbruksverket.se

Behörighetskurser för kemiska växtskyddsmedel

Hantering av kemiska växtskyddsmedel kräver kunskap. Vid felaktig hantering kan de orsaka stora skador på hälsa och miljö. Länsstyrelsen håller i de utbildningar som krävs för att få användningstillstånd för växtskyddsmedel av klass 1L och 2L.

Text Emelie Sjöstrand

Växtskyddsmedel i behörighetsklass 1L och 2L får endast användas för yrkesmässigt bruk av den som är över 18 år och har gått en utbildning hos Länsstyrelsen. Behörigheten du får efter utbildningen är giltig i fem år. För att behålla behörigheten ska du vart femte år gå en vidareutbildningskurs. För dig som har ett tillstånd som går ut 2022-05-31 är vårens kurser sista chansen att förnya tillståndet.

Utbildningen riktar sig framförallt till dig som använder växtskyddsmedel inom jordbruket och tar upp bestämmelser kring: växtskyddsmedel, hantering, miljörisker, dokumentation, olika sprututrustningars funktion och skötsel, hälsorisker, skyddsåtgärder samt arbetsmiljölagsstiftning. Utbildningen behandlar även förebyggande åtgärder, val av bekämpningsmetod, preparat och dos samt risken för vindavdrift och åtgärder mot den. Utbildningen ger även behörighet för dig som använder bekämpningsmedel i trädgård, grönytor och växthus. I vissa fall kan det behövas en kompletterande utbildningsdag med specialinriktning. Kurser med specifik inriktning mot trädgård, grönytor och växthus kommer att hållas på andra platser i

landet. Kurstillfällena finns på utbildning.jordbruksverket.se.

GRUNKURS

Datum för grundkurser i användning av växtskyddsmedel utomhus är ännu inte inbokade. Anmäl intresse till grundkurs via webbformulär på länsstyrelsens webbplats, använd sökord Behörighetsutbildning. Information om tillfällena kommer att publiceras på webben. Möjlighet finns också att gå grundkurser i andra län.

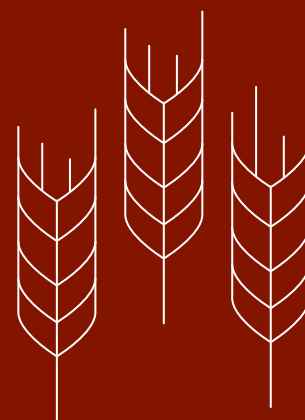
FORTBILDNINGSKURS

Fortbildningskurser för utomhusanvändning kommer att hållas vid följande tillfällen under 2022:

- **Vrigstad Hotel den 12 januari.**
- **Tenhults naturbruksgymnasium den 10 februari.**
- **Stora Segerstad naturbrukscentrum den 2 mars.**

Tillståndet för växthusanvändning förlängs genom fortbildningskurs för utomhusanvändning och därefter ett utökat skriftligt prov.

Information om kurstillfällena kommer att skickas till dig som har ett tillstånd som löper ut 31 maj 2022.

LÄS MER

Upplysningar om kurserna finns på Länsstyrelsens webbplats

» lansstyrelsen.se/jonkoping

Använd sökord "behörighetsutbildning".

Smått och gott från länet

ÄNDRADE SCANNINGSRUTINER

På grund av att post till jordbrukarstöd och landsbygdsstöd har minskat i omfattning har det beslutats att den centrala scanningen upphör från den 31 december 2021. Därefter gäller följande för:

JORDBUKARSTÖD

Den gamla adressen Länsstyrelsen i Jönköpings län, FE7, Box 204, 826 25 Söderhamn ersätts med:

**Länsstyrelsen i Jönköpings län
551 86 Jönköping**

Det går även bra att skicka in via e-post: jordbrukarstod.jonkoping@lansstyrelsen.se

Från och med årsskiftet kommer även alla brev som skickas till dig från Länsstyrelsen och handlar om jordbrukarstöd vara uppdaterade med denna adress.

LANDSBYGDSSTÖD

Den gamla adressen Länsstyrelsen i Jönköpings län, FE28, Box 204, 826 25 Söderhamn upphör.

Observera att alla handlingar som gäller nya ärenden för ansökan eller ansökan om utbetalningar ska laddas upp via den e-tjänst som finns på Jordbruksverkets webbplats.

» jordbruksverket.se

För handlingar som rör redan inskickade ansökningar eller omprövningar av beslutade ärenden, kontakta ärendets handläggare.

DU SOM LÄSER VÅR TIDSKRIFT!

**Vet du även någon mer
som vill läsa Förvetet?**

Tidskriften Förvetet ges ut fyra gånger per år. Den skickas ut till alla jordbrukare i Jönköpings län. Den som idag inte får tidningen kan kostnadsfritt prenumerera på tidskriften.

Har du tips och idéer på det du vill läsa om i tidningen, tveka inte att höra av dig!

Kontakt

Johanna Petersson
Telefon 010-223 62 35
johanna.petersson@lansstyrelsen.se

OMSTÄLLNING EFTER PANDEMIN

Många har tvingats ställa om sitt arbete och sin verksamhet på grund av pandemin. Men för några av er kanske omställningen har lett till något bra och positivt.

I så fall vill vi gärna att du delar med dig av dina positiva erfarenheter till oss. Du får gärna beskriva på vilket sätt förändringen påverkat just din verksamhet på ett gynnsamt sätt och varför.

Kontakt

Johanna Petersson
Telefon 010-223 62 35
johanna.petersson@lansstyrelsen.se

RECEPT

I många av länets hushåll finns det fina traditioner när det kommer till recept. Det kan handla om något du lagar efter säsong eller till högtid och fest. Har du ett gammalt familjerecept som du skulle vilja dela med dig av i Förvetet?

Skicka gärna in ditt förslag så har du möjlighet att medverka i tidningen.

Kontakt

Johanna Petersson
Telefon 010-223 62 35
johanna.petersson@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN HAR NY BESÖKSADRESS

På grund av en omfattande renovering har Länsstyrelsen under sommaren tillfälligt flyttat sin verksamhet till Brunnsgatan 1 i Jönköping. Återflytt beräknas ske i december 2022.

Mer information om öppettider hittar du på Länsstyrelsens webbplats. Du kan också alltid nå oss via e-post till jonkoping@lansstyrelsen.se eller telefon 010-223 60 00.

» lansstyrelsen.se/jonkoping

FÖLJ LÄNSSTYRELSEN

Följ oss i våra sociala kanaler. Vi finns på Facebook, Twitter och LinkedIn.

Härligt knäckebröd till både vardag och fest!

Detta knäckebröd är ljuvligt gott att äta året runt, men av någon anledning är det ofta inför julen som jag kommer på att jag måste baka det! Detta är lite av ett "testa dig fram-recept" som går att experimentera med i all oändlighet känns det som. Därav finns egentligen inget riktigt recept med exakta mått, utan mycket blir efter känsla och behag. Därmed blir det också ett bröd bakat med kärlek!

Text och foto Johanna Petersson

INGREDIENSER

Ugn
175°C

4 dl	Frön (solroskärnor, pumpakärnor, linfrön, sesamfrön)
5-7 dl	vätskebas (variera med olika smaker)
1 msk	salt
0,5 dl	rapsoolja
0,5 dl	muscovadosocker
50 gr	jäst
	flingsalt
	Rågmjöl + vetemjöl eller bara vetemjöl

GÖR SÅ HÄR

Häll olika frön i en bunke. Justera lite utefter vad du själv gillar och har hemma!

Sen behöver du en kokande het vätskebas och den kan naturligtvis bestå av vanligt vatten, men du kan också experimentera lite med vad du har och det du tror skulle bli gott! I dessa tre varianter har jag kokat vatten tillsammans med morot, rödbeta eller grönkål och persilja för att få en härlig färg på knäckebröden. Efter att det kokat mjukt mixas allt till en slät kräm innan det hålls över fröblandningen.

Tillsätt salt, rapsoolja och muscovadosocker och blanda tills det löst sig. Låt sedan fröna stå och svälla i den heta vätskan.

När temperaturen går ner till 37-38°C blandar du ner jästen. Därefter blandar du i mjöl tills degen är någorlunda fast. Den kan gott vara lite "stabbig" då den jäser. Använder du vanligt vatten är det gott att använda stor del rågmjöl och sen vetemjöl det sista, vid utkavling. Men vill du ha en färg som till exempel rosa, gul eller grön så är det bättre att hålla sig till vetemjöl. Låt jäsa under duk minst en timme.

Sätt ugnen på 150°C varmluft, eller 175° vanlig värme. Du känner din egen ugn bäst! Ska färgen på brödet bli bra får det inte bli för varmt. Stjälp upp degen på ett rejält mjölat bord. Dela degen i önskad storlek. Platta ut den lilla degklumpen och vänd den då och då i mjölet på bordet. När den är tunn lägger du över den på ett bakplåtspapper kavlar ut med en kruskavel. Strö lite flingsalt jämt över brödet. Kavla så platt du kan.

Sätt in i ugnen i cirka 15 minuter. Vänd gärna på knäckebrödet efter en stund. Känns det fortfarande lite mjukt så titta igen efter 5 minuter.

Ät och njut till din morgongröt, som tillbehör på julbordet eller varför inte bjuda som apéritifare med brieost toppat med egengjord pesto, squashmarmelad eller het rabarber- och plommonchutney?

Lycka till, och lyckas du med något kul experiment så hör gärna av dig och dela med dig!

POSTENS GRUPPREKLAM
TILL JORDBRUKARE I JÖNKÖPINGS LÄN

Tillsammans utvecklar vi

FRAMTIDENS LANDSBYGD

www.framtidenslandsbygd.se